

YAPRAK

Her ayın biriyle onbeşinde çıkar
Fikir, Sanat Gazetesi

Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare
eden : Orhan Veli KANIK

Yıl: 1 Sayı: 8

15 Nisan 1949

15 kuruş

Abone: 6 aylığı 150 kuruş
Adres: Posta Kutusu 179, Ankara
Güney Matbaacılık ve Gazetecilik
T.A.O - Ankara

ALDATMACA

Melih Cevdet ANDAY

Kendilerini devrimci bilen çevreler arasında, din geriliğine karşı amansız davranmak bakımından tam bir anlaşma var gibidir. "İrtica, baş kaldırdığı yerde ezilecektir" yahut "Bu memleket irtica hortladığını bir daha görmeyecektir" gibi sözleri ağzlarından düşürmüyorlar. Çok partili demokrasi adı verilen yeni gelişme içinde, yayın serbestliğinden, belki de, en çok faydalanan dinci çevrelerin çok sayıda, türlü dergilerle ortada boy gösterdikleri bugünlerde, yurdumuz gibi irtica en acı deneylerini geçirmiş bir toplumun bu sözlerden ancak sevinç duyması gerekir.

Ama bu sözlerin ne demeye geldiği, ne işe yarayacağı üzerinde biraz durursak güçlükler gösteren bir durumla karşılaşacağız. Bu güçlüklerden ilki, irtica tanımlanması yönünde tam bir anlaşma bulunmadığıdır. Dinci çevreler lâyisizmin Cumhuriyetten bugüne dek yurdumuzda yanlış anlaşıldığı, yanlış yürütüldüğü inanışındadırlar. Onlar diyorlar ki: "Devrimin bunca yıldır uyguladığı lâyisizm aslında dine, dini inanışlara karşı bir zor kullanma, açıkcası bir dinsizlik akımı idi. Biz demokrasiden faydalanarak din inanışlarımızı açıkça yayabilmeliyiz. Bu, irtica değil bizim en kutsal hakkımızdır."

Kendilerini devrimci sayan çevreler ise bugüne dek yürütülen lâyisizm üzerinde tartışmaya girmekte, son yıllarda hızlanan din yayımlarına göz yummakta, yalnız tetik bulunmak gerektiğini söylemektedirler. Onlara göre dinci çevrelerin hamaratlığı bu alanda kaldıkça, kısacası zorbalığa varmadıkça bunda bir kötülük yoktur. Gene bu çevreler "Allaha inanın fakat..." diye başhyarak tanıyan inananların, gözlerini kan bürümüş sofordan temiz din adamına kadar boy boy olduğunu, demek ki hepsinin kötü sayılmıyacağını söylüyorlar.

Her iki yanın savlarını biraz inceliyelim. Cumhuriyetten bugüne dek yürütülen lâyisizm, gerçekten, batıdaki örneklerine benzememektedir. Ama nasıl benziyebilir ki Mustafa Kemal'in adına bağlı olan Türk devrimi, bu yurttan tanrı inanışları üzerine kurulu bir düzeni yıkıp bu bilime dayanan gerçek bir temel üzerine oturtmak kavgası idi. Bu temel sağlamca kurulmadıkça lâyisizm adı altında din inanışlarının gücüne göz yummak, yeni düzenin temeli ile ilgili bir olay, açıkça devrimden vaz geçmektir.

Sonra, hızlanan din akımını, zorbalığa kalkmadıkça zararsız saymak inanışına gelince; bu akım irtica ise yayın halinde de irticadır. Onun ne zaman, ne gibi şartlar altında zorbalığa kalkacağı önceden kestirilemez. Böyle olunca kendilerini dev-

rimci sayan çevrelerin uyanık bulunması ne demeye geliyor? Burada vicdan hürriyeti ile düşünce hürriyetini birbirine karıştırmamak gerektir. Bir yerde kimsenin din inanışına - meselâ bizde namaz kılmasına, oruç tutmasına - karışılmıyorsa orada vicdan hürriyeti var sayılır. Ancak bu inanışları yaymak düşünce hürriyetidir ki onu da keyfimiz istediği gibi, işimize gelmeyen yerde kayıtlamayız; her düşünceye hatta padişahlık isteyenlerin düşüncesine de açık bırakmak zorundayız. Bu sonuncuya hürriyet tanımaktan niçin korkuyorsak dincilerin gücünden de en az o kadar korkalım. Zaten devrim demek geriliklere hürriyet tanımamak demektir.

Tanıyan inananlar arasında iyiden kötüye doğru bir sıralama yapmak ise gene bu bakımdan - şaşırtmaca, aldatmaca değil en azından - bir yanımadır. Çünkü yukarıda da söylediğimiz gibi, mesele bu toplumu din inanışları üzerine oturtup oturtmamak meselesidir. Devrim, amacına varmak için, yalnız gözlerini kan bürümüş softa ile değil, dinci dünya görüşü ile de savaşmak zorundadır.

İkinci bir güçlük de şu: Sağ, sol uçlardan kaçınmak isteyenlerin irtica karşısında, son günlerde pek sık kullanılan bir parolası da "irtica altında muhakkak sol parmağı bulunacağı, çünkü solların bu yurdu karıştırmak için irtica kullanmak isteyecekleri" şeklindedir. Bu da irtica karşı devrimcilerimizin durumunu şaşırtacak özellikte bir inanıştır. Çünkü 1) Bizim tarihimiz, bütün ileri atışların irtica kursunu ile durdurulduğunu, öldürüldüğünü gösteren nice örneklerle doludur. Bunların Cumhuriyetten öncekileri için sol parmağı düşünmek tarihe de, olaylara da uymaz. Cumhuriyetten sonrakilerin ise sol parmağı ile kıskırtıldığına tanıklık edecek bir belge bugüne kadar bulunmamıştır. Şimdi bizim toplumumuzun tarihi gibi nice nice irtica örnekleriyle dolu bir tarihin derslerini alan bugünkü Türkler, o derslerden faydalanmayı bir yana bırakıp yepyeni bir irtica deneyi daha geçirmekte mi karşı karşıya bırakılıyor? 2) Görüntüsü, yayıncı bakımından mis gibi irtica olan bir akımın altında ya sol bulunmazsa ne yapılacaktır? Bu akıma irtica değildir mi denmektedir?

Bütün bu güçlükler irtica için en kötükten karşı koyma çaresi olan irtica görüldüğü an ezilmesi yolunu kapayacak bir kötülük taşımaktadır. Bu işin kısıtı, doğrusu aldatmacalara, kandırmacalara aldırış etmeden irtica üzerinde anlaşmak - ki bu yurdun çocukları bunu kolayca yapabilirler -, sonra da onu görüldüğü yerde ezemektir. Altında ne olursa olsun...

ESKİ - YENİ

Sabahattin EYÜBOĞLU

Anlaşmazlıklarımızdan bir çoğu da eskiyle yeniye kolayca ayırt edememişimizden geliyor. Eski bir kılığa girmiş yeniye yahut yeni şekillere bürünmüş eskiyi bir bakışta anlayıvermek ne mümkün. Hele bizimki gibi yeniden kurulan eski bir memleket. Hangi alanda, hangi ölçüler karşısında doğru dürüst hizaya gelmişiz? Kaçımız bilim, sanat, tarih, memleket kavramları üzerinde çağdaşça anlaşmışız? Genç üniversiteli var, dedem yaşındakilerin kafasında; dedem yaşında öğreten de var yepyeni fikirlerle sarhoş. Ölü değerleri yaşayan, yaşayabilecek olan değerlerden ayıklamakta geç kaldığımız içindir ki hâlâ gözleri arkada kalanlarımız, geleceğe ayak direyenlerimiz oluyor. Gerçekten yenileşmek isteyenlerimizin yıllardır söylediklerini kimbilir daha ne kadar zaman tekrarlamamız gerekecek.

Eskiye açıkça bağlı olanlarımız bir tarafa yenileşmeyi isteyenlerimiz arasında da anlaşma yok. Asıl üstünde durulması gereken de bu galiba. Yenileşmemiz Garba özenmekle başladığı için Garptan gelen eski bile bize yeni görünebiliyor: Opera, silindir şapka, mistik düşünce, isim günü, TIKKISI resim, melekli heykel, liberalizm, "Mon cher" gibi. Bunların eskiliğini görmek de göstermek de gene kolay. Ama bir şair çıkıp ta yeni dil, yeni şekil ve yeni bir konuyla eski şiir anlayışını devam ettirdi mi iş büsbütün zorlaşıyor.

Eski sazda yeni söz, kabul; ama yeni sazda eski söz olacak şey değil. Yolu tıkayan, yeni ölçülerin yerleşmesini geciktiren böylesi işlerdir. Sinemada gazel, radyoda içki alaturkasi, gazetede ortaçağ kafası, apartmanda konak eşyası, bilim dilinde fizik ötesi, lâyık okulda inşallah, uçakta tesbih, romanda masal, makede acem halısı, beton armade şark süslemesi gibi.

Eskiyle yeni elbette iç içe yaşayacak, ama beslenmesi, gelişmesi gereken eski değil, yenisidir. Hüner geçmiş bugüne maletmekte, tehlike de bugünün imkânlarıyla geçmişe yaşatmakta. Öyleyse karşımıza yeni diye çıkan her şeyin arkasındaki düşüncüyü bilmemiz şart. Nasıl bilmele diyeceksiniz, işte benim de size danışmak istediğim bu. Herkes uğraştığı, ilgilendiği işte eskiyle yenin sınırlarını kaba taslak ta olsa çizmeğe çalışsa, yenileşmeğe bugün başhyormuşuz gibi davranırsak ortak ölçülere daha kolay varabilir miyiz dersiniz? Meselâ ben şiirden başlasam ve desem ki:

Türk şiirinde eski, Divan şiiridir. Malûm, ama bu şiirin eskiden tarafı yalnız şekli, vezni ve dill değil, bağlı olduğu şiir ve dünya görüşüdür. Bu görüş ise yeni kılıklara girerek bugünün şiirinde yaşayabilir, yaşıyor da. Genç şair gazel şeklini kullandığı zaman değil, gazeldeki şiir anlayışını bilmiyerek devam ettirdiği zaman eskidir. Yeni dil, yeni şekil, hattâ yeni konu şiirin gerçekten yeni olmasını sağlamaz. Asıl iş kafada, anlayışta. Peki, gazeldeki şiir anlayışı nedir öyleyse? Gazelde şair bir düşüncüyü değil bir kahbı işler. Şairler arasında ortak bir şiir deyişini alır ve değiştire değiştire söyler. Bu arada gazete hayatından ve kendi düşüncesinden bir şeyler karışır karışır; bunlardan şair kendini sorumlu bilmediği gibi kimse de onu sorumlu bilmez: Söz öyle getirilmiştir. Sonra: Aldanma ki şair sözü elbette yalandır. Gazelde beyitler birbirine düşüncenin gelişmesi gereği ile değil, kafiyenin değişmesi gereği eklenir. Bu yüzden gazel bir noktadan kalkıp başka bir noktaya varmaz, her beyit kend-

KUŞUN HİKÂYESİ

Evin önünde hark vardı,
Harkın üstünde alçacık köprü,
Köprüün üstündeki çocuklar
Hayalet gibi bir kuş gördü.

Eğilip baktık tahtalar arasında
Uzaktan gelme bir garip kuş.
Kuzgun gibi, balıkcıl gibi bir şey.
Köprüün altına yorgun düşmüş.

Kutupların, denizlerin, romanların
Sihri taşıyordu.
Biz ona bakıyorduk, o bize
Korkusuyla karanlık ormanların.

Kiminiz değnekle dürtte dürtte...
Kimimiz de kaynar su döktük,
İşedik bir güzelce üstüne
Garip kuşu öldürdük.

Yaralı bir gemi gibi yüze yüze
Köprüün dışına çıktı.
Vura vura eğlendik,
Attık bir birimize.

Uzaklardan gelme garip kuş
Mürekkep rengi gözlerinle
Artık dünyamızı göremezsin!
Bağrışmamız gitmez kulaklarına,
Yaprakların arasında güneşe karşı
Çiftleşemezsin.

Dişiyen yumurtlayamazsın da!
Böyle diyip kuşun dört yanında
Akşama kadar hora teptik,
İnsan olduğumuzu iyice
Garip kuşa öğrettik.

Cahit KÜLEBİ

Hürriyet Derler Bir Güzel Sevdim

İşil gözlüm gün yüzlüm
yakına gel yakına
gül gül açılışın
dost bir yana düşman bir yana
dost düşmandan seçilsin

Kınalı keklğim nevrüzüm
çölde suyum zemheride yazım
gündüz güneşim gece yıldızım
yakına gel yakına
dost düşmandan seçilsin

Bu can seni arzular
ak kâğıt üstünde kara yazılar
yollara düşmüş şehitler gaziler
o güzelin adına
çekilen bunca sızılar
yakına gel yakına
dost düşmandan seçilsin

Bahar geldi sen gelmedin
çok beklettin Taşer'i
boynunu bükük kedun
çıkamam gayri dışarı
bakamam el yüzüne

Günüm geceder
derdim hasretim yücedir
ekmeğim suyum acıdır
çok beklettin Taşer'i
bahar geldi sen gelmedin.

Suat TAŞER

BEDAVA

Bedava yaşıyoruz, bedava;
Hava bedava, bulut bedava;
Dere tepe bedava;
Yağmur çamur bedava;
Otomobillerin dışı,
Sinamaların kapısı,
Camekânlar bedava;
Peynir ekmeğ değil ama
Acı su bedava;
Kelle fiyatına hürriyet,
Esirlik bedava;
Bedava yaşıyoruz, bedava.

Orhan VELİ

İçine kapanarak biter. İşte, yalnız eski şiirimizin değil eski sanatımızın başlıca özelliği budur. Yüzyıllarca bir kaç düşünce ve bir kaç motif üzerinde değiştirmeler yapmışız, binlerce ağzdan aynı türküyü söylemişiz. Bu değiştirmelerde eşsiz güzelliklere varmış, tek sesli ve yine değiştirmeli musıldımız, insansız, tabiatı ve yine değiştirmeli nakışlarımızla şark sanatının bütün imkânlarını yoklamışız. Ama mesele o değil. Bu sanat bağlı olduğu yaşayış ve düşünüş düzeniyle birlikte gömülmüş. Eskid düzenimiz geliştirmeye ihtiyacı duymadığı için değiştirmede kalmış. Yeni dediğimiz şiir batı kültürüne yönelmemizden sonra değiştirmeye yolundan çıkıp geliştirme yoluna girmekle başhyor. Rönesan'tan sonrakı batı şiirinin başlıca özelliği geliştirmeye dayanmasıdır. Gazelin tersine batı şiirinde, en kötüsünde bile, belli bir insanın, açık veya kapalı bir söyleyişle ama hep bir mak-

satla birbirine eklenen ve bir sonuca doğru ilerleyen düşünceleri vardır. Şiirin başı, sonu, organik denebilecek, yani her parçası ayrı işe yarayan bir bütünlüğü vardır. Şair yalnız şiire değil içindeki düşüncelere de imzasını atar, çünkü kendi hayatı ve düşüncesi zaten şiirine bağlıdır.

Demek ki şiirde yeniliğin şartlarından biri geliştirici olmaktır. Ama bununla yalnız batılı şiir anlayışına girilmiş olur. Bu anlayışın içinde de yenileşmeler var elbet. Şairlerimiz arasında bunlara kadar varanlar çıktı. Resimde, hikâyede de olduğu gibi. Fakat esasta yenileşmeden en son şiir hareketlerini benimseyenimiz çok oluyor. Bu konuştüğümüz yünden yeni şairleri bir gözden geçirin görürsünüz. En iyileri arasında bile Divan şiiri anlayışından sıyrılmamış olanlar var.

Böylesi şiir güzel de olsa yeni değil.

